

RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

IXe KAMER

A R R E S T

**nr. 222.952 van 22 maart 2013
in de zaak A. 197.593/IX-6926**

In zake : de CVBA TYPOGRAPHICS
 bijgestaan en vertegenwoordigd door
 advocaat Kristof Salomez
 kantoor houdend te 9051 Gent
 Driekoningenstraat 3
 bij wie woonplaats wordt gekozen

tegen :

 het VLAAMSE GEWEST, vertegenwoordigd door de Vlaamse
 Regering
 bijgestaan en vertegenwoordigd door
 advocaat Francine Lemaire
 kantoor houdend te 1070 Brussel
 René Berrewaertslaan 34
 bij wie woonplaats wordt gekozen

I. Voorwerp van het beroep

1. Het beroep, ingesteld op 2 september 2010, strekt tot de
nietigverklaring van de beslissing van 13 juli 2010 van het Agentschap
Ondernemen, waarbij de onterecht uitgekeerde steun in het raam van de
kmo-portefeuille wordt teruggevorderd.

II. Verloop van de rechtspleging

2. Bij arrest nr. 209.858 van 20 december 2010 is de vordering tot
schorsing van de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing verworpen.

 De verzoekende partij heeft een verzoekschrift tot voortzetting
van de rechtspleging ingediend.

De verwerende partij heeft een memorie van antwoord ingediend en de verzoekende partij heeft een memorie van wederantwoord ingediend.

Auditeur Ines Martens heeft een verslag opgesteld.

De verzoekende partij heeft een verzoek tot voortzetting van het geding en een laatste memorie ingediend.

De partijen zijn opgeroepen voor de terechtzitting, die heeft plaatsgevonden op 4 maart 2013.

Staatsraad Geert Debersaques heeft verslag uitgebracht.

Advocaat Gael Vandersteene, die loco advocaat Kristof Salomez verschijnt voor de verzoekende partij, en advocaat Francine Lemaire, die verschijnt voor de verwerende partij, zijn gehoord.

Auditeur Wouter De Cock heeft een met dit arrest eensluidend advies gegeven.

Er is toepassing gemaakt van de bepalingen op het gebruik der talen, vervat in titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

III. Feiten

3. De feitelijke gegevens van de zaak zijn uiteengezet in het arrest nr. 209.858 van 20 december 2010. De bestreden beslissing is die welke in dit arrest is aangehaald onder punt 3.11.

IV. Rechtsmacht van de Raad van State

4. Ambtshalve onderzoekt de Raad van State zijn rechtsmacht om kennis te nemen van het beroep tot nietigverklaring omdat het in wezen betrekking heeft op een geschil over een subjectief recht, namelijk over het recht op uitbetaling van de steun en de plicht tot het terugvorderen van onterecht verkregen steun.

5. In de laatste memorie zet de verzoekende partij uiteen dat zij geen subjectief recht heeft op een subsidie in het raam van de kmo-portefeuille en dat de begunstigde van de subsidie niet de dienstverlener maar de onderneming is. Ook is de verzoekende partij niet de toelagetrekker in het licht van artikel 57 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit. Door de aan haar klanten toegekende subsidies van de verzoekende partij terug te vorderen, wordt van de verzoekende partij geen subsidie teruggevorderd waarop zij geen aanspraak kon maken, maar wordt haar een sanctie opgelegd wegens vermeende overtredingen van de regelgeving. Op geen enkele wijze kan worden afgeleid dat deze sanctie er noodzakelijk in dient te bestaan dat alle subsidies die aan haar klanten werden toegekend voor diensten waarvan de verwerende partij meent dat zij niet voor subsidiëring in aanmerking komen, bij de verzoekende partij moeten worden gerecupeerd. Er is niet de minste betwisting dat de bestreden beslissing geen betrekking heeft op een subjectief recht in hoofde van de dienstverlener en dat het agentschap beschikt over een discretionaire bevoegdheid.

6. Overeenkomstig de artikelen 144 en 145 van de Grondwet zijn de hoven en rechtbanken uitsluitend of in beginsel bevoegd om kennis te nemen van geschillen over subjectieve rechten. Onder voorbehoud van een - te dezen niet bestaande - toewijzing van bevoegdheid inzake politieke rechten, is de Raad van State dan ook niet bevoegd om kennis te nemen van beroepen tot nietigverklaring waarvan het werkelijke en rechtstreekse voorwerp een geschil over subjectieve rechten betreft. Dat is het geval wanneer het annulatieberoep gericht is op de erkenning van een subjectief recht.

Het bestaan van een geschil over een subjectief recht met betrekking tot handelingen van de overheid veronderstelt dat de eiser zich beroept op een welbepaalde juridische verplichting die een regel van objectief recht aan het bestuur oplegt. Opdat een partij zich ten aanzien van de bestuurlijke overheid op een dergelijk recht zou kunnen beroepen, dient de bevoegdheid van die overheid gebonden te zijn of dient de overheid reeds het bestaan van een recht vastgesteld te hebben.

De bevoegdheid van de Raad van State hangt aldus af van de vraag of wat bestreden wordt een constitutionele beslissing is waarbij de overheid gebruik heeft gemaakt van haar discretionaire beoordelingsbevoegdheid, dan wel een beslissing waarbij de overheid vaststelt dat de betrokkene voldoet aan de wettelijke en reglementaire voorwaarden waardoor de betrokkene zich kan beroepen op een welbepaald recht.

7. Het op het ogenblik van het nemen van de bestreden beslissing toepasselijke decreet van 31 januari 2003 betreffende het economisch ondersteuningsbeleid (hierna: het decreet van 31 januari 2003) voorzag onder meer dat de Vlaamse regering steun kon verlenen aan kleine en middelgrote ondernemingen voor extern advies en studie (artikel 17) en voor interne en externe opleiding van werkenden (artikel 22). Het besluit van de Vlaamse regering van 19 december 2008 tot toekenning van steun aan kleine en middelgrote ondernemingen voor ondernemerschapsbevorderende diensten (hierna: het besluit van 19 december 2008), dat het voormelde decreet uitvoert, bepaalde in artikel 11 – zoals het van toepassing was op het ogenblik van het nemen van de bestreden beslissing – dat er steun wordt verleend aan kleine en middelgrote ondernemingen voor de ondernemerschapsbevorderende diensten, verleend door een dienstverlener, onder de voorwaarden, vermeld in het voornoemde decreet en in dit besluit. De steun wordt toegekend in de vorm van een subsidie (artikel 16 van het besluit van 19 december 2008). Als de onderneming voldoet aan de voorwaarden, wordt de subsidie toegekend (artikel 24 van het besluit van 19 december 2008).

Artikel 31 van het besluit van 19 december 2008 zoals het gold ten tijde van het nemen van de bestreden beslissing, luidde als volgt:

“Het Agentschap Economie in de pijler opleiding en advies, het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen in de pijler advies voor internationaal ondernemen en het Instituut voor de Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen in de pijler technologieverkenning kunnen, vanaf de indiening van de subsidieaanvraag, controleren of het decreet, het besluit van de Vlaamse Regering en de uitvoeringsbesluiten worden nageleefd door de onderneming en de dienstverlener, vermeld in artikel 13. De voornoemde agentschappen kunnen voor deze controletaak een beroep doen op derden.

Die controle kan het volgende tot gevolg hebben :

- 1° de gevraagde subsidie wordt niet toegekend;
- 2° de toegekende subsidie wordt teruggevorderd als vermeld in hoofdstuk VII;
- 3° de toegekende subsidie wordt geblokkeerd;
- 4° de erkenning wordt geweigerd of de dienstverlener, vermeld in artikel 13, wordt geschorst of uitgesloten;
- 5° de onderneming of dienstverlener krijgt een waarschuwing of een uitnodiging om een infosessie te volgen.

De minister voor de pijler opleiding en advies, de Vlaamse minister, bevoegd voor het afzet- en uitvoerbeleid, voor de pijler advies voor internationaal ondernemen en de Vlaamse minister, bevoegd voor het technologisch innovatiebeleid, voor de pijler technologieverkenning bepaalt de voorwaarden met betrekking tot de maatregelen, vermeld in punt 1° tot en met 5°”.

Hoofdstuk VII van het besluit van 19 december 2008 omvat de artikelen 32 en 33 die betrekking hebben op de terugvordering van steun. Ze vinden hun rechtsgrond in het toentertijd geldende artikel 38 van het decreet van 31 januari 2003.

Artikel 32 van het besluit van 19 december 2008 luidde ten tijde van het nemen van de bestreden beslissing als volgt:

“De subsidie kan geheel of gedeeltelijk teruggevorderd worden, binnen vijf jaar na de datum van de subsidieaanvraag, met behoud van de toepassing van de bepalingen in de wetten op de Rijkscomptabiliteit, gecoördineerd op 17 juli 1991, en de wet van 7 juni 1994 tot wijziging van het koninklijk besluit van 31 mei 1933 betreffende de verklaringen te doen in verband met subsidies, vergoedingen en toelagen van elke aard, die geheel of gedeeltelijk ten laste zijn van de Staat :

- 1° van de onderneming in geval van niet-naleving van de wettelijke informatie- en raadplegingsprocedures bij collectief ontslag door de onderneming;
- 2° respectievelijk van de onderneming of de dienstverlener in geval van niet-naleving van de bij het decreet of dit besluit opgelegde voorwaarden door de onderneming of de dienstverlener”.

8. Uit de aangehaalde bepalingen van het besluit van 19 december 2008 kan worden afgeleid dat de steun, die de vorm van een subsidie heeft, wordt toegekend indien aan de voorwaarden van het decreet van 31 januari 2003 en van het besluit van 19 december 2008 is voldaan. Het recht op uitbetaling van de toegekende subsidie is een subjectief recht in hoofde van de betrokken onderneming.

Indien na controle blijkt dat het decreet van 31 januari 2003 en de uitvoeringsbesluiten niet worden nageleefd, dan kan die controle één van de in artikel 31 van het besluit van 19 december 2008 opgesomde gevolgen hebben, waaronder het terugvorderen van de toegekende subsidie “als vermeld in hoofdstuk VII” van het besluit van 19 december 2008. Luidens artikel 32 van dit besluit kan deze subsidie geheel of gedeeltelijk worden teruggevorderd, binnen vijf jaar na de datum van de subsidieaanvraag, van de onderneming of de dienstverlener in geval van niet-naleving van de bij het decreet van 31 januari 2003 of het besluit van 19 december 2008 opgelegde voorwaarden door de onderneming of de dienstverlener.

Op de enkele lezing van de voornoemde artikelen 31, tweede lid, en 32, zou kunnen worden besloten dat het bevoegde bestuur over een zekere discretionaire bevoegdheid beschikt, onder meer inzake de keuze om als maatregel al dan niet de subsidie terug te vorderen, alsook om te bepalen of de subsidie geheel, dan wel gedeeltelijk wordt teruggevorderd rekening houdend met de feitelijke vaststellingen, en om te bepalen of de niet-naleving van de subsidievoorwaarden aan de ondernemer dan wel aan de dienstverlener moet worden toegerekend.

De voornoemde artikelen 31, tweede lid, en 32 moeten evenwel worden geïnterpreteerd rekening houdend met het bepaalde in artikel 50, § 2, derde lid, van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten, luidens hetwelk de federale wet de algemene bepalingen vaststelt op het stuk van de controle inzake het verlenen en het gebruik van subsidies. Krachtens artikel 71, § 1, van diezelfde bijzondere wet zijn “tot de inwerkingtreding van de wet bedoeld in artikel 50, § 2, (...) de vigerende bepalingen betreffende (...) de controle op het verlenen en het gebruik van subsidies (...) van overeenkomstige toepassing op de Gemeenschappen en de Gewesten”.

Ter uitvoering van artikel 50, § 2, derde lid, van de voornoemde bijzondere wet van 16 januari 1989 heeft de federale wetgever de wet van 16 mei 2003 tot vaststelling van de algemene bepalingen die gelden voor de begrotingen, de controle op de subsidies en voor de boekhouding van de gemeenschappen en de gewesten, alsook voor de organisatie van de controle door het Rekenhof, aangenomen. De artikelen 11 tot 14 van de voornoemde wet van 16 mei 2003 bevatten algemene bepalingen inzake de controle op het verlenen en het gebruik van de door de gemeenschappen en gewesten toegekende subsidies. Aangezien deze wet echter wat de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest betreft, in werking trad op 1 januari 2012, bleven tot 31 december 2011, overeenkomstig artikel 71 van de voornoemde bijzondere wet van 16 januari 1989, de artikelen 55 tot 58 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit verder van kracht.

Uit die bepalingen van de bijzondere wet van 16 januari 1989 en uit de parlementaire voorbereiding ervan kan worden afgeleid dat het de gemeenschappen en de gewesten niet toekomt inzake de controle op het verlenen en het gebruik van subsidies “algemene bepalingen” vast te stellen, zelfs niet door de bestaande algemene bepalingen te hernemen, maar dat ze alleen bevoegd zijn om “buiten dit wettelijk kader (...) in deze materies specifieke regels te bepalen” (Parl. St. Kamer, 1988-1989, nr. 635/1, p. 37), die evenwel geen afbreuk mogen doen aan de bestaande algemene regels die, op het ogenblik van het nemen van de

beslissing, vervat waren in de artikelen 55 tot 58 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit.

De bevoegdheid om ter zake “specifieke regels” vast te stellen moet - volgens de verklaringen van de minister van Financiën in de bevoegde Kamercommissie - in die zin worden begrepen dat “de Gemeenschappen en Gewesten die (door de federale wetgever vastgestelde) regels (eigenlijk) alleen maar strenger (kunnen) maken (en er) niet (van kunnen) afwijken” (Parl. St. Kamer, 1988-1989, nr. 635/18, p. 543).

De artikelen 55 en 57 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit, luiden als volgt:

“Art. 55. Iedere toelage verleend door het Rijk of door een rechtspersoon, die rechtstreeks of onrechtstreeks door het Rijk gesubsidieerd wordt, daarin begrepen ieder door hen zonder interest verleend terugvorderbaar voorschot, moet aangewend worden voor de doeleinden, waarvoor zij verleend werd.

Iedere toelagetrekker is ertoe gehouden verantwoording te verstrekken over de aanwending van de ontvangen bedragen, tenzij de wet hem daarvan vrijstelling verleent.

(...)

Art. 57. Tot onmiddellijke terugbetaling van de toelage is gehouden de toelagetrekker :

- 1° die de voorwaarden niet naleeft, waaronder de toelage verleend werd;
- 2° die de toelage niet aanwendt voor de doeleinden, waarvoor zij verleend werd;
- 3° die de in artikel 56 bedoelde controle verhindert.

Blijft de toelagetrekker in gebreke de in artikel 55 bedoelde verantwoording te verstrekken, dan is hij gehouden tot terugbetaling ten belope van het deel dat niet werd verantwoord.

(...)”.

Uit het hiervoor aangehaalde artikel 57 blijkt dat elke toelagetrekker principieel verplicht is de toelage onmiddellijk terug te betalen wanneer de toekenningsvoorwaarden niet worden nageleefd of de toelage niet wordt aangewend voor de doeleinden waarvoor zij verleend werd. In het geval dat de toelagetrekker in gebreke blijft de verantwoording te verstrekken over de aanwending van de ontvangen subsidies, is hij gehouden tot terugbetaling ervan

ten belope van het deel dat niet werd verantwoord. Dit betekent dat de verwerende partij over geen enkele discretionaire bevoegdheid beschikt, noch met betrekking tot het principe van de terugbetaling, noch met betrekking tot het bedrag ervan.

Aangezien zoals hierboven is opgemerkt de gemeenschappen en de gewesten enkel strengere regels inzake de controle op het verlenen en het gebruik van subsidies kunnen vaststellen, betekent dit dat de enige wettig mogelijke interpretatie van de artikelen 31 en 32 van het besluit van 19 december 2008 moet worden ingepast in die van de artikelen 55 en 57 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit. Dit houdt in dat - hoewel de bewoordingen van beide bepalingen en met name het gebruik van het werkwoord “kunnen”, het mogelijk lijken te maken dat de overheid een keuzevrijheid heeft inzake het al dan niet terugvorderen van de subsidie en het bedrag ervan - die bepalingen, teneinde in overeenstemming te zijn met de voormelde bepalingen van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit, in die zin moeten worden gelezen dat een echte verplichting tot terugvordering wordt opgelegd aan de verwerende partij indien zij vaststelt dat de voorwaarden van het decreet van 31 januari 2003 en de uitvoeringsbesluiten niet zijn nageleefd.

9. De onmiddellijke terugbetaling van de subsidie in het raam van de kmo-portefeuille vereist derhalve geen constitutieve handeling van de verwerende partij, maar volgt uit de vaststelling door de verwerende partij dat de regelgeving, in de interpretatie die zij voorstaat, is miskend. De wijze waarop de regelgeving in het concrete geval van de verzoekende partij toepassing krijgt, is derhalve geen zaak van appreciatie maar van interpretatie. De omstandigheid dat, naar de verzoekende partij betoogt, zij geen houder is van subjectieve rechten op de steun (en die ook niet ontving) is niet ter zake dienend, daar niet de vraag of de verzoekende partij al dan niet een subjectief recht geniet bepaalt of de Raad van State al dan niet rechtsmacht heeft om te oordelen over de wettigheid van de gevorderde terugbetaling, maar wel de vraag of - zoals hiervoor is vastgesteld - het aan de Raad van State voorgelegde geschil in wezen betrekking heeft op een geschil over een subjectief recht, namelijk te dezen de (subjectieve) plicht tot het

terugvorderen van onterecht verkregen steun. Evenmin leidt de omstandigheid dat de verwerende partij - die immers in het voorliggende geschil op grond van die plicht terugvordert - volgens de verzoekende partij ten onrechte van haar de uitbetaalde steun terugvordert, tot de conclusie dat de Raad van State in een dergelijk geval toch rechtsmacht zou hebben. Het betreft immers kritiek op de wettigheid van de terugvordering, waarvan het onderzoek juist door het gebrek aan rechtsmacht aan de Raad van State is onzegd.

10. De volstrekt gebonden bevoegdheid van de verwerende partij in deze aangelegenheid leidt tot de conclusie dat de Raad van State geen rechtsmacht heeft inzake de bestreden beslissing.

De ambtshalve exceptie is gegrond.

V. Kosten

11. Bij de kennisgeving van de bestreden beslissing is de verzoekende partij medegedeeld dat zij bij de Raad van State in beroep kon komen. Ook al werd tevens gewezen op de bevoegdheid van de gewone burgerlijke rechtbanken indien het werkelijk en rechtstreeks voorwerp van de betwisting betrekking heeft op een subjectief recht, rechtvaardigt de verwarring die door deze onduidelijke wijze van vermelding van de beroepsmogelijkheden is kunnen ontstaan, dat de kosten van het geding ten laste van de verwerende partij worden gelegd.

BESLISSING

1. De Raad van State verwerpt het beroep.

2. De verwerende partij wordt verwezen in de kosten van de vordering tot schorsing en van het beroep tot nietigverklaring, begroot op 350 euro.

Dit arrest is uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting van 22 maart 2013,
door de Raad van State, IXe kamer, samengesteld uit:

Daniël Moons,	staatsraad, wnd. kamervoorzitter,
Geert Debersaques,	staatsraad,
Bert Thys,	staatsraad,
bijgestaan door	
Tiny Temmerman,	griffier.

De griffier

De voorzitter

Tiny Temmerman

Daniël Moons